

Г. Кісінджер

Неортодоксальний погляд на Росію
(Unconventional wisdom about Russia)

“International Herald Tribune” 01. 07. 2008

Згідно з загальноприйнятим поглядом інавгурація Дмитра Медведєва у якості президента Російської Федерації розглядається як продовження двох термінів президентства Володимира Путіна, які характеризувались домінуванням Кремля та наступальною зовнішньою політикою.

Візит до Москви, який дав змогу зустрітись з провідними фігурами у політикумі та представниками різних вікових груп у бізнесі й інтелектуальних колах, переконав мене у тому, що це судження занадто спрощене та передчасне.

По-перше, система влади, що постає в Москві, виглядає більш складною, ніж прийнято вважати. Був завжди сумнів: чому, якщо припустити, що головною ціллю Путіна було утримати владу, він – на вершині своєї популярності, яка б могла дозволити йому змінити конституцію аби продовжити свій термін, – вибрав складний та непевний шлях, став прем'єр-міністром.

У мене таке враження, що розпочалась нова фаза російського політичного життя. Твердження, що президент визначає закордонну та безпекову політику, а прем'єр-міністр впроваджує її частини стали мантрою російських посадовців від Медведєва і Путіна й донизу. Я не зустрів жодного росіянина всередині чи за межами влади, який би сумнівався в тому, що має місце певний перерозподіл влади, хоча вони й не певні в його наслідках.

Путін зберігає велику владу і залишається високо впливовим посадовцем. Ймовірно, що він наділив себе роллю спостерігача за діями свого наступника; можливо, він зберігає для себе відкритою перспективу висунення кандидатом на майбутніх президентських виборах.

Яким би не був кінцевий результат, президентські вибори позначили перехід від фази консолідації до періоду модернізації. Зростаюча складність російської економіки створює потребу в передбачуваних законодавчих процедурах, що вже окреслено Медведєвим. Функціонування російського уряду з двома центрами влади (принаймні, так є зараз) в ретроспективі може виглядати як початок еволюції у напрямку певного різновиду системи стримувань і противаг, якої до цього часу бракувало.

Що це означає для американської зовнішньої політики?

Протягом наступних кількох місяців Росія буде зайнята практичним напрацюванням процедур розрізнення між визначенням та впровадженням національної політики безпеки. Адміністрація Буша та кандидати в президенти вчинять розумно, якщо нададуть Росії певний час на упорядкування нової системи домовленостей і утримаються від публічних коментарів.

Що стосується довгострокової перспективи, то завжди, починаючи з розпаду Радянського Союзу в 1991 р., низка американських адміністрацій діяла так, ніби формування демократії в Росії було головним *американським* завданням. Часто мали місце промови, в яких засуджувались російські недоліки, а також жести часів боротьби за домінування в епоху Холодної війни.

Політика напористого вторгнення у те, що росіяни вважають частиною своєї ідентичності, породжує ризик перешкодження реалізації наших як геополітичних, так і моральних цілей. Без сумніву, існують групи та окремі особи в Росії, які дивляться в сторону Америки і очікують від неї пришвидшення демократичних процесів. Але майже всі оглядачі погоджуються, що більшість росіян вважають Америку безцеремонною та налаштованою зупинити відродження Росії. Таке середовище більш ймовірно заохочуватиме націоналістичну та конфронтаційну відповідь, ніж еволюцію демократії.

Буде шкода, якщо ці настрої залишатимуться незмінними, оскільки в багатьох аспектах ми є свідками одного з найбільш обіцяючих періодів у російській історії. Відкритість до сучасних відкритих суспільств та взаємодія з ними більш тривала та інтенсивна, ніж будь-коли в попередні періоди російської історії – навіть за умов репресивних заходів, які, на жаль, мають місце. Ми могли би більшою мірою впливати шляхом терпіння та розуміння історичних особливостей країни, ніж демонструючи ображеність та читаючи публічні проповіді.

Це все ще більш важливо у світлі того, що геополітичні реалії створюють незвичайну нагоду для стратегічної співпраці між минулими противниками в Холодній війні. Вдвох США та Росія контролюють 90 процентів світових ядерних озброєнь. Росія обіймає найбільшу у світі територію, примикаючи до Європи, Азії та Близького Сходу. Що стосується ядерних озброєнь, шлях до стабільності на Близькому Сході та в Ірані вимагає російсько-американського співробітництва (або, принаймні, він був би значно полегшений завдяки ньому).

Всупереч конфронтаційній риторичі, російські лідери усвідомлюють свої стратегічні обмеження. Я би дійсно охарактеризував російську політику за часів Путіна як таку, що зумовлювалась пошуком надійного стратегічного партнера, при чому Америка була б найбажанішим вибором.

Російська бурхлива риторика останніх років віддзеркалює, почасти, розчарування тим, що сприймається як відсутність чуйності Америки до цього пошуку. Дві виборчі кампанії – вибори Думи та президента – також дали російським лідерам стимул звертатись до націоналістичних почуттів, що вирують після десятиріччя принижень, як вони вважають. Ці манівці не змінюють засадничу реальність. Три питання домінують в політичному порядку денному: безпека, Іран, ставлення Росії до колись підвладних їй країн, особливо до України.

З причини своєї ядерної переваги Росія та Америка мають особливий обов'язок лідерства в глобальних питаннях, пов'язаних з ядерними технологіями, наприклад, в справі нерозповсюдження ядерної зброї. У цьому відношенні слід відповісти на чотири питання. Чи узгоджуються позиції Росії та США щодо природи виклику, який створює набуття Іраном ядерної зброї? Чи узгоджуються вони щодо статусу іранської ядерної програми? Чи узгоджуються вони щодо дипломатичної тактики, необхідної для відвернення небезпеки? Чи узгоджуються вони щодо того, яких заходів вжити у разі, якщо будь-яка завгодно обрана нарешті дипломатія зазнає поразки?

У мене є враження, що утворюється поважний консенсус між США та Росією з приводу перших двох питань. З приводу решти обидві сторони мають пам'ятати, що жодна з них не в змозі подолати виклик самотійно, принаймні без значно збільшених ускладнень.

Питання відносин з Україною зачіпає серцевину уявлень обох сторін про природу міжнародних відносин. Справжня незалежність України вкрай важлива для миру в системі міжнародних відносин і повинна бути безумовно підтримана Сполученими Штатами. Але просування західної безпекової системи від Ельби майже до околиць Москви унаочнює ослаблення Росії у такий спосіб, що це неодмінно викликатиме в Росії емоції, які перешкоджають вирішенню усіх інших проблем. Це питання має зберігатись в порядку денному, але без його форсування – для того, щоб визначити можливості для прогресу в інших сферах.

Сочинська декларація президентів Буша та Путіна у квітні ц.р. окреслила дорожню карту для розвитку стратегічного діалогу, що виникає між двома сторонами. Надати йому прагматичний контекст – залишається завданням нових урядів в Росії та Америці.